

Al- Mustafa International University

جامعه المصطفیٰ ص العالمیه - نمایندگی گلستان

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته‌ی حقوق خصوصی

عنوان پایان نامه:

خرید و فروش اعضای بدن در فقه اسلامی و حقوق ایران و افغانستان

استاد راهنما:

دکتر حمید جزایری

پژوهشگر:

فضل من الله تکلانی

کد تحصیلی ۱۱۵۱۵۵۱۳

سال تحصیلی ۱۴۰۲

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مسئولیت نقل مطالب

مسئولیت تمام موضوعات و مطالب که در این پایان نامه گنجانیده شده به دوش نگارنده بوده و جامعه المصطفی العالمیه در قبال آن هیچ مسئولیتی را متقبل نخواهد شد.

استفاده از مطالب این پایان نامه با ذکر منبع اشکالی ندارد؛ اما چاپ و نشر این اثر در داخل ایران بدون اجازه ی جامعه المصطفی العالمیه ممنوع بوده و نقض قانون حمایت از حقوق مؤلفان به حساب میآید.

تقدیم به:

پدر بزرگواری که هم چون دژ باشکوه حمایت کرد

مادر دلسوز و مهربانم که با دعاهايش یاری ام کرد

همسر عزیزم که با محبت استوارم داشت

همه استادان فرزانه و فرهیخته که در تمام مراحل تحصیل شمع فروزانم بودند.

سپاسگذاری

بدین وسیله نخست از همه از الله سبحانه و تعالی ابراز شکر و قدردانی می نمایم که توفیقش را در راه رسیدن به هدفم نصیبم کرد و قدردانی و سپاس می نمایم از رسول عزیز و گرامی اش (صلی الله علیه و آله و صبحه وسلم) که اسوه ی حسنه برای امت است.

جاءارد سپاس و تشکری داشته باشم از ریاست جامعه المصطفی العالمیه- واحد گرگان، معاونین محترم مدیران و همه اساتید مکرم این مجتمع فاخر.

و نیز سپاس ویژه داشته باشم از تمام مسئولین گروه حقوق، به ویژه استاد دلسوز و مهربانم دکتر مدیوجونی و بالاخص استاد گرامی و عالی مقام آقای دکتر حمید جزایری که زحمت راهنمای این پایان نامه را عهده دار بودند در تمام مراحل این پژوهش راهنمای های ارزش مندی داشتند. و شایسته است که قدردانی نمایم از پدر و مادرم و خانواده عزیزم که همیشه راهنما و مشوق من بوده اند.

و نیز سپاسگذاری داشته باشم از همسر مهرورزم که به زندگیم امید تازه بخشید و دوری ام را صبورانه تحمل کرد.

چکیده

از آن جای که فقه اسلامی دارای چنان پویایی است که در هر زمان و مکان و در هر زمینه به نیازها و سوال‌های بشر در هر شرایط زندگی جواب می‌دهد. و نیز علم حقوق به تبع از فقه اسلامی از چنین پویایی برخوردار است. موضوع خرید و فروش اعضای بدن در فقه اسلامی و حقوق یکی از موضوعات مستحدثه است که فقه اسلامی و حقوق عهده‌دار جواب دادن به پرسش‌های مسایل مستحدثه هستند.

موضوع مزبور که مستلزم تصرف در آن‌ها نیز می‌باشد محل نزاع در فقه اسلامی و حقوق ایران و افغانستان است که مخالفین و موافقین خود را دارد، هر گروه برای اثبات مدعای خود به نصوص و دلایل متعدد استناد کرده‌اند، اما نحوه‌ی برداشت مخالفین از دلایل شان مورد نقد قرار گرفته است و قوت دلایل موافقین برجسته گردیده است.

در قوانین ایران، فقط یک ماده به عنوان پیوند اعضای بیماران فوت شده یا بیماران که مرگ مغزی آنان مسلم است، در تاریخ هفدهم فروردین ۱۳۷۹ به تصویب رسید. که بر اساس این ماده برداشت از بیماران وفات شده یا مبتلا به مرگ مغزی مجاز است به شرطی که آن بیمار وصیت کند یا ولی میت راضی باشد و در یافت کننده عضو، برای ادامه حیات خود بدان عضو نیازمند باشد.

و در حقوق خصوصی نیز معامله خرید و فروش اعضای بدن انسان در قلمروی اصل حاکمیت اراده قابل تایید است که اصل مذکور، یکی از اصول مسلم و بنیادین در معاملات محسوب می‌شود.

در قوانین افغانستان ماده (۵۱۰) کد جزا اشاره به بهره‌کشی شده که یکی از مصادیق آن (برداشت عضو بدن انسان) می‌باشد. و نیز طبق رهنمود که از سوی وزارت صحت عامه افغانستان ترتیب شده است اعضا و انساج را قابل خرید و فروش نمی‌دانند. البته موارد فوق به حالت اجبار و عدم حالت ضرورت جدی دلالت دارد که در حالت ضرورت جواز خرید و فروش اعضای بدن دانسته می‌شود. در این پایان نامه از خرید و فروش اعضای بدن انسان، شرایط، آثار و حدود آن بحث صورت گرفته که شامل قاجاق و تعویض عضو نمی‌شود بنا بر اکثریت آرای فقهاء و حقوق دانان خرید و فروش اعضای بدن در حالت ضرورت که حفظ جان یک مسلمان متوقف بر آن باشد مجاز دانسته شده است.

کلیدواژه‌ها: خرید، فروش، اعضا، بدن انسان، فقه، پیوند عضو، مرگ مغزی و حقوق.

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه.....	۱
الف) تبیین مسأله:.....	۱
ب) سوالات تحقیق:.....	۲
ج) فرضیه های تحقیق:.....	۳
د) سابقه و ضرورت انجام تحقیق:.....	۴
هـ) هدف تحقیق:.....	۱۰
و) جنبه جدید بودن و نوآوری تحقیق:.....	۱۰
ز) روش تحقیق:.....	۱۰
ح) روش گردآوری:.....	۱۰
ط) قلمرو تحقیق (زمانی، مکانی و موضوعی):.....	۱۰

فصل اول:

کلیات و مفاهیم

مبحث اول: مفهوم شناسی.....	۱۳
گفتار اول: تعریف فقه.....	۱۳
بند اول: در لغت	۱۳
بند دوم: در اصطلاح	۱۳
۲- گفتار دوم: تعریف حقوق	۱۳
بند اول: در لغت	۱۳
بند دوم: در اصطلاح	۱۴
گفتار سوم: تعریف اعضای بدن انسان.....	۱۸
بند اول: در لغت	۱۸
بند دوم: در اصطلاح	۲۰
مبحث دوم: کلیات.....	۲۱
گفتار اول: خرید.....	۲۱
بند اول: در لغت	۲۱
بند دوم: در اصطلاح	۲۱
گفتار دوم: فروش.....	۲۱

بند اول: در لغت	۲۱
بند دوم: در اصطلاح	۲۱
الف) بیع در اصطلاح حنفیه	۲۱
ب) بیع در اصطلاح شافعیه	۲۲
ج) بیع در اصطلاح حنابله	۲۲
د) بیع در اصطلاح مالکیه	۲۲
هـ) بیع در اصطلاح فقه‌های امامیه	۲۳
و) بیع در اصطلاح حقوق‌دانان	۲۳

فصل دوم:

دیدگاه‌ها در خصوص خرید و فروش اعضای بدن انسان در فقه اسلامی، حقوق ایران و افغانستان

درآمد	۲۵
-------------	----

مبحث اول: دیدگاه و دلایل فقه‌های اسلامی	۲۵
---	----

گفتار اول: دیدگاه و دلایل موافقان	۲۵
---	----

دلیل اول: اراده خداوند متعال بر رفع حرج و سختی از زندگی انسانها	۲۵
دلیل دوم: مسابقه در انجام اعمال خیر	۲۶
دلیل سوم: اصل برائت	۳۳
دلیل چهارم: ضرورت احیای نفوس	۳۴
دلیل پنجم: پیوندهای اعضا که در عصر ائمه (ع)	۴۱
دلیل ششم: قاعده اهم و مهم	۴۲
دلیل هفتم: قاعده ایثار	۴۴
دلیل هشتم: کمک به رفع ضرر و وظیفه ی شرعی	۴۴

گفتار دوم: دیدگاه و دلایل مخالفان	۴۵
---	----

دلیل اول: بیع میته جایز نیست.	۴۵
دلیل دوم: حرمت خرید و فروش خون انسان	۴۷
دلیل سوم: حرمت بیع (خرید و فروش) نجاسات.	۵۰
دلیل چهارم: عدم فائده در اعضای بدن انسان عوض در قبال آن اکل مال به باطل.	۵۱
دلیل پنجم: لزوم دفن عضو قطع شده از انسان.	۵۳
دلیل ششم: حرمت ورود تغییر در خلقت پروردگار.	۵۴
دلیل هفتم: تعارض قطع عضو با کرامت انسان.	۵۶
دلیل هشتم: حرمت مثله.	۵۸
دلیل نهم: حرمت ضرر به نفس.	۵۹
دلیل دهم: حرمت عوض در مقابل میته.	۶۰

دلیل یازدهم: تعرض به نفس و بدن موجب قصاص و دیه.	۶۲
دلیل دوازدهم: عدم مالیت اعضای بدن انسان و نبود قیمت در زمان تلف.	۶۳
دلیل سیزدهم: تعارض قطع و معامله با اعضای بدن با قاعده «الضرر لا يزال بالضرر».	۶۴
دلیل چهاردهم: عدم جواز مداوا با محرّمات.	۶۴
مبحث دوم: دیدگاه حقوق دانان	۶۶
گفتار اول: دیدگاه حقوق دانان ایران	۶۶
گفتار دوم: دیدگاه حقوق دانان افغانستان	۷۱

فصل سوم:

شرایط خرید و فروش اعضای بدن انسان در فقه اسلامی . حقوق ایران و افغانستان

درآمد	۷۷
مبحث اول: شرایط خرید و فروش اعضای بدن در فقه	۷۷
گفتار اول: رضایت طرفین عقد	۷۷
بند اول: تعریف رضا	۷۷
الف) رضا در لغت	۷۷
ب) رضا در اصطلاح	۷۷
گفتار دوم: اهلیت طرفین عقد	۸۲
گفتار سوم: رضایت اولیای قانونی آن و دادن عضو بدون ضرر و خطر به حیات دهنده	۸۴
مبحث دوم: شرایط خرید و فروش اعضای بدن در حقوق	۹۱
گفتار اول: شرایط خرید و فروش اعضای بدن در حقوق ایران	۹۱
بند اول: معلوم بودن	۹۱
بند دوم: نباید مورد معامله مردد بین دو یا چند شیء باشد	۹۲
بند سوم: چیزی مورد معامله باید مقدور التسليم باشد	۹۲
بند چهارم: دارای منفعت عقلایی باشد	۹۳
بند پنجم: منفعت در بیع باید مشروع باشد	۹۳
گفتار دوم: شرایط خرید و فروش اعضای بدن در حقوق افغانستان	۹۳
بند اول: اهلیت در عقد	۹۳
بند دوم: رضایت در عقد	۹۵

فصل چهارم:

آثار خرید و فروش اعضای بدن انسان در فقه اسلامی . حقوق ایران و افغانستان

درآمد	۹۷
--------------	----

مبحث اول: آثار خرید و فروش اعضای بدن در فقه.....	۹۷
گفتار اول: آثار وضعی.....	۹۷
گفتار دوم: آثار روحی و روانی.....	۹۹
گفتار سوم: آثار منافی با کرامت و شرافت انسانی.....	۱۰۰
بند اول: نصوص قرآنی.....	۱۰۰
بند دوم: در روایات.....	۱۰۲
بند سوم: جایگاه روحانی.....	۱۰۳
بند چهارم: مقام جسمانی.....	۱۰۳
گفتار چهارم: آثار غیر منافی به کرامت انسانی.....	۱۰۴
بنداول: اثر مثبت در معامله ی اعضای بد.....	۱۰۴
بنددوم: اثر بخشش گری در این معامله.....	۱۰۴
مبحث دوم: آثار خرید و فروش و فروش اعضای بدن در حقوق.....	۱۰۵
گفتار اول: آثار خرید و فروش اعضای بدن در حقوق ایران.....	۱۰۵
بند اول: تأثیرات خرید و فروش عضو بر دهنده ی آن.....	۱۰۵
الف) خرید و فروش عضو وجداسازی و پیوند آن که برای دهنده آن تأثیرات قابل ملاحظه ندارد.....	۱۰۵
ب) خرید و فروش و برداشت عضو که در اثر آن دهنده ی عضو فوت می شود.....	۱۰۶
ج) برداشت وجداسازی عضو که باعث نقص عضو دهنده می شود.....	۱۰۶
د) جداسازی و پیوند که آسیب و لطمه ی جدی بر بدن دهنده وارد نماید.....	۱۰۶
بند دوم: تاثیر پیوند عضو برای گیرنده آن.....	۱۰۷
گفتار دوم: آثار خرید و فروش اعضای بدن در حقوق افغانستان.....	۱۰۹
بند اول: بگزش منفی به معامله اعضای بدن.....	۱۱۰
بنددوم: ترتب آثار جایز بر معامله اعضای بدن.....	۱۱۱

فصل پنجم:

محدودیت های خرید و فروش اعضای بدن انسان در فقه اسلامی ، حقوق ایران و افغانستان

درآمد.....	۱۱۵
مبحث اول: محدودیت خرید و فروش اعضای بدن.....	۱۱۵
گفتار اول: محدودیت خرید و فروش اعضای بدن در فقه باتوجه به اهتمام شارع مقدس به حفظ نفوس.....	۱۲۱
گفتار دوم: محدودیت تصرف انسان در نفس خویش در فقه اسلامی.....	۱۲۱
بند اول: دائمی بودن.....	۱۲۲
بند دوم: منحصر بودن.....	۱۲۳

۱۲۳	بند سوم: مطلق بودن
۱۳۱	مبحث دوم: محدودیت خرید و فروش اعضای بدن در حقوق
۱۳۲	گفتار اول : محدودیت خرید و فروش اعضای بدن در حقوق ایران
۱۳۴	گفتار دوم: محدودیت خرید و فروش اعضای بدن در حقوق افغانستان
۱۳۷	نتیجه گیری
۱۳۹	پیشنهادهات
۱۴۱	فهرست منابع
۱۴۱	الف) منابع عربی:
۱۴۶	ب) منابع فارسی
۱۴۹	ج) پایان نامه ها و مقالات:
۱۵۰	د) سایت ها:

مقدمه

الف) تبیین مسأله:

خرید و فروش اعضای بدن انسان یکی از مهمترین موضوعات مسائل شرعی در حال حاضر است، بیع اعضای بدن انسان باتوجه به پیشرفت علم و امکانات پزشکی و همچنین لزوم حفظ حیات بشر از جمله مسائل مستحدثه فقهی می باشد همین مسئله باعث ایجاد رابطه عمیق بین فقه اسلامی و امری سلامت شده است، برداشت عضو و پیوند آن به بیماران از جهت خصوصیات دهنده و گیرنده و نوع و جنس عضو دارای اقسامی است که هر کدام آنها به لحاظ قوائد و اصول کلی فقهی و فروعات مترتب بر عضو، هم چون طهارت و نجاست عضو ایمان و کفر دهنده و گیرنده حکم مختص به خود را دارد.

درنگاه نخست چنین به نظر می رسد که این موضوع یک مسئله ی کاملاً پزشکی است، اما بایک نگاهی عمیق تر ابعاد دیگر آن ظاهر می شود اینکه خرید و فروش اعضای بدن به هدف پیوند اعضا همان گونه که یک امر پزشکی به شمار می آید یک امر فقهی و حقوقی نیز است، بنابر این، توضیح جوانب و ابعاد فقهی و حقوقی آن امری ضروری است و نسبت به ابعاد پزشکی آن اولویت دارد، این موضوع از یک سو نجات جان انسانی را به همراه دارد اما ازسوی دیگر موجب تصرف در جسم انسانی دیگر و گاه وارد آمدن ضرر به وی می شود، درحال که اضرار به نفس خود، یا به دیگری حرام است و گاهی هم لازم می آید آن قطع اندام مرده است که حرمت این عمل به شدت مورد تا کید است، هم چنان در خرید و فروش اعضای بدن و پیوند آن به بیمار و افراد متخصص که عمل پیوند را انجام میدهد، افراد دیگری نظیر دهنده ی عضو و اولیای او وجود دارند که در این میان، بین آنها روابط خاصی ایجاد میشود که باید از لحاظ فقهی و حقوقی این رابطه را به وضوح تبیین کرد و نیز انسان برای حفظ حیات خویش و دیگران مسئول است که دلایل شرعی به صراحت وجود دارد که انسان را موظف به حفظ حیات خویش و دیگران تلاش کند، حتی تحقیق و ژرف نگری پیرامون محیط خویش و نوآوریها، ابتکارات و تکاپوهای علمی که به ثبت رسیده فقط و فقط سعی در حفظ حیات و بهبود زندگی انسان بوده است، بخصوص خرید و فروش اعضای بدن انسان و پیوند آن که در بقای حیات انسان امروزه اهمیت بسزای دارد، بنا بر نو بودن موضوع و تعدد موضوعات فرعی آن باعث شده است که مشکلات حقوقی و خلاءهای قانونی فراوانی و ابهامات شرعی بروز کند، اما نظر

به پویایی فقه ولزوم حرکتی همگام آن با قافله ی دانش، برای رفع این ابهامات بی پاسخ نمانده است، ازنگاه حقوق وقانون نیز در این رابطه گام های متین برداشته شده است.

لذا یکی از مهمترین مسائل که در زمینه خرید و فروش اعضای بدن انسان وجود دارد مسئله ی پیوند اعضا است، البته پیوند عضو در صورت ممکن می باشد که عضوی بدن در حال فعالیت بوده و دارای عمل کرد مناسب باشد. چون در این زمینه مسئله ی مرگ و حیات اهمیت فراوان دارد در اینجا است که مساله ی خرید و فروش اعضای بدن انسان در محراق توجه فقه و حقوق قرار میگیرد. لذا این سوال مطرح می شود که حکم خرید و فروش اعضای بدن انسان در فقه اسلامی و حقوق چیست؟ این مسئله در علوم مختلف از جمله علم فقه، علم حقوق و علم پزشکی پیشینه البته نه چندان دور دارد و ما از نظر فقه اسلامی و حقوق ایران و افغانستان به آن می پردازیم البته در این پایان نامه خرید و فروش اعضای بدن انسان با رویکرد مقایسه ی و تطبیقی و با روش کتاب خانه ی در حدود قلمروی فقه اسلامی و حقوق ایران و افغانستان و با شیوه توصیفی تحلیلی مورد بررسی قرار می گیرد.

ب) سوالات تحقیق:

۱) سوال اصلی:

خرید و فروش اعضای بدن انسان در فقه اسلامی و حقوق ایران و افغانستان چگونه است؟

۲) سئوال های فرعی تحقیق:

۱- دیدگاه‌ها در خصوص خرید و فروش اعضای بدن انسان در فقه اسلامی و حقوق ایران و افغانستان چیست؟

۲- شرایط خرید و فروش اعضای بدن انسان در فقه و حقوق ایران و افغانستان چیست؟

۳- آثار خرید و فروش اعضای بدن انسان در فقه اسلامی و حقوق ایران و افغانستان چیست؟

۴- محدودیت‌های خرید و فروش اعضای بدن انسان در فقه اسلامی و حقوق ایران و افغانستان چیست؟

ج) فرضیه‌های تحقیق:

۱- به نظر می‌رسد که در خصوص خرید و فروش اعضای بدن انسان دیدگاه‌های مختلف در بین فقهاء و حقوق دانان وجود دارد برخی از فقهاء می‌گویند انسان نسبت به نفس، اعضاء، افعال و ذمه خود مالک است که از نوع مالکیت ذاتیه اولیه می‌باشد و می‌گویند معنای اعتباری ملک از معنای دیگری گرفته شده است که حقیقی است و آن نیز ملک نامیده می‌شود و آن رابطه‌ی است که میان اجزایی وجودی و قوا و نفس ما وجود دارد. و برخی حقوق دانان نیز قائل به سلطه انسان بر نفس خویش است و هر گونه تصرف کرده می‌تواند تاجایی که ممانعت قانونی وجود نداشته باشد، برخی فقهاء قائل به خرید و فروش اعضای بدن انسان نیست استدلال کرده اند که انسان آزاد مالیت ندارد، چون اعضای بدن نیز جزء از کلی بدن است بناء مالیت ندارد.

۲- به نظر می‌رسد که در فقه و حقوق برای خرید و فروش اعضای بدن شرایط وجود دارد از جمله رضایت طرفین، و تقاضا برای دریافت عضو بیش از حد جدی باشد، اعضای رئیسه نباشد، رضایت اولیای قانونی باشد، دادن عضو حیات دهنده را به خطر نیاندازد و...

۳- به نظر می‌رسد که از بحث فقهاء و حقوق دانان در ارتباط به خرید و فروش اعضای بدن انسان که اختلاف دارند دو نوع آثار به دست می‌آید از دیدگاه مخالفین عدم جواز قطع است چون اضرار به نفس است و در نهایت خرید و فروش اعضای بدن انسان منافات با کرامت و شرافت انسانی دارد. اما موافقین می‌گویند تأمین نیاز شخص نیازمند، نجات جان یک انسان که عین کرامت انسانی است می‌دانند.

۳- به نظر می‌رسد در ارتباط به خرید و فروش اعضای بدن انسان محدودیت‌های وجود دارد تاجایی که برخی از فقهاء هر گونه استفاده از اعضای بدن مردگان را جایز ندانسته و به آیات زیادی

استناد کرده اند و در استناد به آیات گفته اند چون حکم حرمت به میته خون و گوشت خوک و غیره تعلق گرفته و این آیات دلالت به عموم دارد در حقوق ایران و افغانستان نیز مشاهده می شود که با اندک تفاوت صرف استلای عینی یا اعتباری در مایملک را مشروعیت بخش به انتقالات انشائی نمی داند.

(د) سابقه و ضرورت انجام تحقیق:

خرید و فروش اعضای بدن در متون فقهی باتوجه های که اکنون صورت گرفته سابقه چندان دوری ندارد زیرا بدیهی است، زمانی که یک موضوع عملاً مقدور نباشد بحث کردن در ارتباط به آن بی مورد است، اما روایتی ذکر شده که فروض پیوند عضو را در بر میگرد، روایت شده که مرد قسمتی از گوش مرد دیگر را قطع کرد، مرافعه این موضوع نزد حضرت امام علی (رض) برده شد و حکم به قصاص او داد. شخصی که قصاص شده بود تکه گوشت را برداشت و به گوش خود پیوند زد، مرد باری دیگر نزد امام علی (رض) رفت مجدداً تقاضای قصاص کرد حضرت علی (رض) دستور داد تا دوباره آن را قطع کنند و دفن نماید و فرمود که قصاص به جهت عیب و نقص است.

در رابطه به موضوع مذکور کتاب، پایان نامه و مقالات نوشته شده که در ذیل ذکر می نمایم.

دکتر زهره، نیکفرجام (۱۳۹۵) کتاب با عنوان پیوند اعضا در آئینه فقه بارویکرد بر پیوند اعضا محکومین به اعدام ارائه کرده اینگونه نتیجه میگیرد که برخی از فقها با این توجیه که دلیلی از کتاب وسنت در باره ی قوام بیع به ملکیت وجود ندارد ولذا قوام آن، به مال بودن مورد معامله خواهد بود، خرید فروش اعضای بدن را جائز دانسته اند، و اعضای بدن انسان در نظر آنان دارای مالیت است. اما برخی دیگر بنا بر اینکه اعضای بدن انسان حر، مالیت ندارد، خرید و فروش را مجاز نمی دانند.

دکتر محمد ولی، حنیف (۱۴۰۲) کتاب با عنوان بحوث فی قضایا فقهیه معاصره ارائه داده است، اینگونه نتیجه گرفته است که نقل اعضا و انتفاع و تبرع به اعضا، چه اعضای حی باشد یا میت در حالت ضرورت با شرایط آن جایز است.

اسماعیل آقابابایی (۱۳۴۷) کتاب با عنوان پیوند اعضا از بیماران فوت شده و مرگ مغزی ارائه داده که شامل این مطالب است، معیارهای تحقق مرگ، که به معنی مردن، باطل شدن قوت حیوانی و حرارت غریزی، فنای حیات و نیست شدن زندگانی و.... است، اما در نزد فقها عبارت است از (خروج روح از بدن) یا (زهوق روح) و شرایط قانونی جواز برداشت اعضا از فوت شدگان که قائلین و مانعین جواز

برداشت، هرکدام شرایط دارند، مسئولیت پزشکان در پرداخت دیه که شامل مقدار دیه و مصرف آن می شود، نگاهی دوباره به قانون پیوند اعضا که شامل برداشت اعضا، خرید و فروش و شرایط و حقوق دهنده ی عضو و گیرنده آن می شود.

سید محمد صادق روحانی (۱۴۱۴ه ق) کتاب تحت عنوان المسائل المستحدثة، ارائه داده است که در آن این مطالب را بیان داشته است، ارتباط انسان با اعضای بدن خویش، تعیین نوع این رابطه و قلمرو آن با بررسی ریشه های بحث در متون فقهی، در برخی از مسائل فقهی و حقوقی، همچون اهدای عضو در زمان حیات و پس از آن هنگام مرگ مغزی و همچنین بحث اخذ مال در برابری عضو، اثری مستقیم خواهد داشت، ماهیت این رابطه در کلام فقیهان و برخی نویسندگان با عنوان رابطه (تملیکی) ملکیت ذاتی و اعتباری و (تسلیطی) تبیین شده است. با بررسی ادله فقهی و مبانی حقوقی، این رابطه از نوع سلطنت است و بر فرض تمامیت آن نزد عقلا، نمی توان به مباحثی همچون حرمت و ضرر بر نفس و قتل نفس به منزله محدود کننده ی این سلطنت استناد کرد؛ زیرا ادله آن دلالتی بر این زمینه ندارد، آنچه که از بررسی اقوال و ادله به دست می آید، این است که اگر به هر دلیلی عضو از بدن انسان قطع شود، عنوان مال بر آن صدق می کند و قابل معاوضه و خرید و فروش می باشد.

حاجیان فروشانی، زهره (۱۳۸۸) پایان نامه بررسی مبانی فقهی خرید و فروش اعضای بدن ارائه کرده است، از لحاظ فقهی به مسایل خرید و فروش اعضای بدن در این پایان نامه پرداخته شده و در نهایت آنرا مورد تایید قرار داده است.

مراد علی اکبر، پایان نامه تحت عنوان خرید و فروش اعضای بدن (۱۳۸۰) ارائه کرده که در این پایان نامه موضوع خرید و فروش اعضای بدن را که در فقه مخالفین خود را دارد و دو پایه ی اساسی یعنی مالیت و مالکیت مورد تردید قرار گرفته را به بحث و بررسی میگیرد.

فاطمه یعقوبی، پایان نامه تحت عنوان، قلمرو مالکیت انسان بر اعضای خویش از دیدگاه فقه مذاهب اسلامی ارائه کرده است که شامل شامل قلمرو مالکیت انسان نسبت به اعضای بدن خویش، اختلاف نظرهای عمده ی فقهای اهل تشیع و اهل تسنن در رابطه به موضوع، برگزیده ی هر یک از این نظریات، آثار و نتایج آن را مورد بحث و بررسی قرار داده است.

احسان یوسف پور، پایان نامه تحت عنوان، بررسی خرید و فروش اعضای شخص محکوم به اعدام،

ارائه کرده که شامل موارد ذیل می شود، برای عمل پیوند سه راه وجود دارد که یکی از آنها خرید و فروش اعضای بدن است، فقها و حقوق دانان فراوانی با مسئله خرید و فروش اعضای بدن مخالفت کرده اند که همین مخالفت باعث شده که آنها انتقال اعضای بدن را منحصر در دوشیوه (وصیت) و (هبه) اعضای بدن بدانند، در یک تقسیم بندی کلی اعضای بدن انسان، باتوجه به امکان جداسازی و تأثیری که بر سلامت دهنده عضو دارند به دو گروه اصلی و فرعی تقسیم می شوند، اعضای اصلی به دلیل تأثیری که بر سلامت فرد دهنده عضو دارند، در زمان حیات غیر قابل انتقال هستند، اما اعضای فرعی به دلیل تأثیر جزئی آن بر سلامت دهنده، باتوجه به قاعده ضرورت و قاعده اهم و مهم، در زمان حیات قابل انتقال هستند. بنابر این خرید و فروش اعضای شخص محکوم به اعدام بعد از انجام اعدام می باشد البته منوط به اینکه قبل از اعدام اجازه داده یا نسبت به آن وصیت کرده باشد.

نوری دونمز، (۱۳۹۶) پایان نامه تحت عنوان حکم خرید و فروش اعضای بدن انسان از منظری فقه اسلامی، ارائه کرده که عمده مطالبش این است، فقه اسلامی عهده داری حل پرسشهای جوامع بشری است، یک انسان مسلمان همان گونه که بر اموال خود تسلط دارد که می تواند بفروشد، بر اعضای بدن خود هم تسلط دارد می تواند بفروشد، مخصوصا در آن موقع که حیات یک مسلمان به آن وابسته است، همچنین می تواند اعضای بدن خود را در زمان حیات به شرط اینکه خطر مرگ را به همراه نداشته باشد بفروشد، همچنین می تواند به وسیله ی قرار داد یا به وسیله ی وصیت بفروشد، اولیای شرعی میت هم دارای چنین حقی هستند، این حق فروش برای ولی امر مسلمین هم بادلایل محکم تر ثابت است.

فریبرزایمانیان، پایان نامه تحت عنوان خرید و فروش عضو بدن، ارائه داده است که در این پایان نامه از مطالب ذیل بحث صورت گرفته است، پیوند اعضا یکی از شیوه های درمانی برخی بیماری ها در علم پزشکی است که یک روش جدید ونوپا است تا اینکه برسد به مرحله ی قطعی درمان بیماری ها، باوجود این تقاضا ها برای عضو پیوندی محسوس است که این امر موجب رواج خرید و فروش اعضای بدن انسان در جامعه می شود، قرار داد های که مربوط به واگذاری عضو بدن انسان که محصول اراده متعاقدین باشد واز اینرو مشمول اصل حاکمیت اراده است، قرار داد های یاد شده با مقررات قانون مجازات اسلامی، نظم عمومی به منظور تحدید اصل حاکمیت اراده، اخلاق حسنه و عرف پارسایان جامعه بر لزوم پابندی اشخاص بر قرار دادها و تعهدات خویش و تحقق شرایط اساسی صحت معامله

مورد بحث و بررسی قرار گرفته است.

نقیبی و همکاران (۱۳۹۲) پژوهشی با عنوان نظریه جواز وصحت خرید و فروش اعضای بدن از منظر فقه امامیه ارائه کرده اند که این گونه نتیجه گرفته اند که مسئله خرید و فروش واهدای اعضای بدن از مسائل مستحدثه فقهی است که فقیهان در پاسخ به این مسئله دو نظریه دارند، عده از آنان به استناد به روایات به مفاد بطلان بیع میته حکم به حرمت خرید و فروش کرده اند. وعده دیگر به استناد به عمومات واطلاقات آیات خرید و فروش اعضای بدن واهدای آنرا صحیح تلقی کرده اند.

در این مقاله ادله ی قائلین به حرمت وبطلان خرید و فروش اعضای بدن مورد نقد قرار گرفته وبر نظریه جوازوصحت بیع اعضای بدن که دارای منافع واغراض عقلای هستند، تاکید صورت گرفته است.

قاسمیان مزار (۱۳۸۹) مقالهبیا عنوان خرید و فروش اعضای بدن در پرتوی قاعده فقهی تسلیط ارائه کرده و این گونه نتیجه گرفته که فروش اعضای بدن یکی از مسایل جدید است که مربوط به عصر حاضر می شود ، بنا براین حکم آن، بگونه صریح در شرع ذکر نشده است، وهمین امر موجب بروز دید گاه های متفاوت در این زمینه شده است.

سید علی حاتم زاده، مقاله ی تحت عنوان خرید و فروش اعضای بدن (حقوق جزا) ارائه داده که دراین مقاله به بررسی دیدگاه های خرید و فروش اعضای بدن ازجمله: به عدم جواز فروش، جوازفروش وقابلیت فروش بر مبنای حق تصرف می پردازد، کسانیکه جائز نمی دانند به این موارد استدلال کرده اند: اینکه مالک حقیقی خداوند متعال است وانسان بدون اذن الله متعال در جسم خود تصرف کرده نمی تواند، اینکه مملوکیت مبیع در خرید و فروش معتبراست اما اعضای بدن انسان ملک به حساب نمی آید، چون میته بودن اعضای جدا شده وباطل بودن اعضای میته ونجس بودن آن ومالیت نداشتن اعضا مانع از خرید و فروش است. کسانیکه جائز دانسته اند به این دلایل استناد کرده اند: مالک بودن انسان، بنای عقلاء ونظریه مشورتی قوه قضائیه وقابلیت فروش بر مبنای حق تصرف.

درپلتفرم حقوقی ترازو مقاله ی تحت عنوان خرید و فروش اعضای بدن در قوانین ایران نشر شده، بطور کلی گفته شده که در قوانین ایران، موارد که به طور خاص در مورد خرید و فروش سخن بگویند وجود ندارد، اما برخی از حقوق دانان با دقت در معانی این الفاظ، معتقد شدند که اعضای بدن انسان می تواند هم مالیت داشته باشد وهم خرید و فروش شود، دو مرحله را در دو مقطع زمانی برای اعضای بدن می توان تصور کرد. اول وقتی که فرد در قید حیات است، دوم وقتی که انسان دچارمرگ مغزی

شده باشد که این دو حالت در این موضوع تأثیر گذار است، و گفته شده تنها قانون که در این راستا وجود دارد قانون اهدای عضو است در مورد افراد که دچار مرگ مغزی شده اند.

محمد تقی فخلعی وسید علی جبارگلباغی مقاله تحت عنوان بررسی مشروعیت خرید و فروش در فقه شیعه ارائه داده اند که در این مقاله پژوهشی در گستره ی فقهی شیعه با استفاده از منابع استنباط پس از تبیین محل بحث و نزاع و رصد نمودن دیدگاه های موجود در رابطه به موضوع و بررسی ادله ی هر کدام پرداخته شده که در نهایت به این نتیجه دست می یابند که خرید و فروش اعضای بدن دارای مشروعیت تکلیفی و وضعی می باشد و بیان میدارد که ادله قابل کفایت، برای حرمت و بطلان و فساد این دسته از معاملات وجود ندارد.

فاطمه رجایی و محقق داماد وسید مصطفی پژوهشی را تحت عنوان بررسی فقهی و حقوقی مالیت اعضای بدن انسان ارائه داده اند

که در این پژوهش بیان می دارند: امروزه توسعه دانش پزشکی در باره انسان و اعضای بدن وی، باعث گردیده تا مسائل پیچیده ی مثل جداسازی و پیوند اعضای بدن و در لابلای آن بحث خرید و فروش اعضا، هبه و وصیت آن ها در حوزه مطالعات فقهی و حقوقی مطرح شود، از اینرو بحث و بررسی این مسائل به دلیل تبیین مشروعیت آن از اولویت برخوردار است. با توجه به ادله جواز جداسازی اعضا بدن، ملاک های مالیت اشیاء مانند منفعت محله مقصود، عقلایی، تقاضا های مردم و بنای عقلایی که منعی از طرف شارع درباره آن نیامده و همین عدم منع دلیل بر امضای شارع است، چنین نتیجه گرفته اند که مالیت اعضای بدن انسان، وابسته به چگونگی وضعیت نقل و انتقال آن ها دارد.

حمید رضا آدایی پژوهشی را تحت عنوان بررسی فقهی حقوقی و اخلاقی بیع اعضای بدن انسان با رویکرد به نظر امام خمینی ارائه داده است، در این پژوهش بیان می دارد: حقوقدانان و اخلاقیون دنیا نظریات مختلفی پیرامون رابطه مالی بین دهنده و گیرنده عضو ارائه کرده اند. مبحث معامله اعضای بدن بایستی به صورت اساسی مورد تحقیق و بررسی قرار گیرد، بدان معنا که در ابتدا رابطه مالکیت یا رابطه دیگری هم چون حق تصرف انسان در اعضای بدن خویش به اثبات رسد، سپس به شرایط عمومی صحت معاملات پرداخته شود تا در نهایت بتوان وضعیت حقوقی بارزترین نمونه معاملات معوض را مشخص کرد، البته با توجه به مسایل اخلاقی مطرح در این راستا از اهمیت شایانی برخوردار است، زیرا قوانین با پشتوانه اخلاق پایان و ماندگار خواهند شد و در این قواعد اخلاقی است که در ایجاد

و تفسیر قواعد حقوقی نقش فعالی ایفا می کند، بنا بر این به منظور تبیین وضعیت حقوقی معامله اعضای بدن بایستی به قواعد اخلاقی نیز توجه کرد.

مصطفی عامری سیاهی و فاروق طولی و لیلیا امینی پژوهشی تحت عنوان بررسی مبانی فقهی و حقوقی پیوند اعضای بدن انسان، ارائه داده اند که شامل این مورد می باشد، پیوند اعضای از انسانی به انسان دیگر، تشخیص وقوع مسلم مرگ مغزی، وصیت بیمار در این خصوص و یا در صورت فقدان وصیت بیمار، موافقت ولی میت که امر لازمی است، لذا، در صورت عدم تحقق دو شرط اخیر و علی رغم تشخیص وقوع مرگ مغزی و حتی توقف نجات جان انسانی بر پیوند اعضا، به لحاظ قانونی این امر امکان پذیر نمی باشد، در حال که برخی از فقهاء جهت این مسئله در چنین حالت معلوم ساخته و معتقد هستند که در صورت توفیق نجات جان یک مسلمان بدون وصیت و بدون کسب رضایت ولی میت می تواند، برداشت عضو نماید این عمل نه تنها جائز است بلکه واجب است که در این پژوهش موضوع مشروعیت پیوند اعضا از دیدگاه فقهی و حقوقی محوری اصلی بحث می باشد.

البته موضوع خرید و فروش اعضای بدن انسان در فقه اسلامی از زمان شروع پیوند اعضای بدن انسان بگونه ی گسترده مورد بحث قرار میگرد، با مطالعه ی کتب تاریخی می فهمیم که پزشکان قدیم از پیوند اعضا بی اطلاع نبودند و کشورهای چین و هند در این زمینه پیشگام بوده، اولین مطالب در این مورد در کتاب های سانسکریت و متعلق به قرن دوم و سوم قبل از میلاد است.

اروپاییان و به ویژه ایتالیا در قرن ۱۱ مکاتب بسیاری در این عرصه ایجاد کردند بناء میتوان گفت که دقیقاً موضوع خرید و فروش اعضای بدن زمانی مطرح می شود که پیشرفت در عرصه ی پیوند اعضای بدن و حرکت او رو به جلو، و تطبیق اعمال جراحی اتفاق می افتد. در قرن هجدهم میلادی، جان هانتز، موفق شد در آزمایشگاه یک عضو دو پرنده را بدون اینکه نشانه ی از پس زدگی باشد پیوند زد و پس از انکشاف، داروهای مهار کننده سیستم ایمنی فرد گیرنده در سال ۱۹۵۵ میلادی، نخستین پیوند موفق کلیه در یکی از بیمارستان های بوستون آمریکا انجام می شود، و در سال ۱۹۶۸م، نخستین پیوند قلب انسان در آفریقای جنوبی انجام شد و در ایران در سال ۱۳۳۵، هجری، در تهران، نخستین پیوند قریه توسط آقای دکتر شمس، باموفقیت انجام می شود.